

byl slepý.⁴² Při oslavách Měškových sedmých narozenin svolal otec podle obvyklého zvyku shromáždění dvořanů a jiných svých knížat a uspořádal bohatou slavnostní hostinu. Během hodování skrytě z hloubi srdce vzdychal bolestí a studem kvůli chlapcově slepotě. Když se ostatní bavili a podle zvyku tleskali,⁴³ dosáhla radost vrcholu po zprávě, že slepý chlapec opět nabyl zraku. Avšak otec neuvěřil nikomu, dokud matka neodešla z hostiny a neodebrala se k chlapci. Poté rozsekla uzel otcových pochybností a přede všemi přítomnými prohlásila, že chlapec skutečně vidí. Tehdy teprve plně zavládla všeobecná radost, když chlapec poznal ty, které nikdy neviděl, a pohanu své slepoty proměnil v nesmírnou radost.⁴⁴ Tehdy se kníže Zeměmysl pečlivě vyptával starších a moudřejších přítomných, nemá-li chlapcova slepota a jeho osvícení nějaký věštecký význam. Oni prohlašovali, že slepota znamená, že Polsko bylo předtím jako by slepé, a prorokovali, že díky Měškovi má být napříště osvíceno a povzneseno nad sousední národy. A tak se i stalo, byť se to mohlo vykládat i jinak. Polsko bylo vskutku dříve slepé, protože neznalo uctívání pravého Boha ani naučení víry, avšak Měškovým osvícením bylo i samo osvíceno, protože tím, že se stal věřícím, byl polský národ zachráněn před smrtí způsobenou pohanstvím. Bylo totiž zcela v pořádku, že všemohoucí Bůh vrátil Měškovi nejprve zrak tělesný a později i zrak duchovní, aby přes věci viditelné pronikal k poznání věcí neviditelných⁴⁵ a skrze znalost věcí vytušil všemohoucnost Tvůrcovu. Proč však kolo předbíhá vůz?⁴⁶ Zeměmysl se dožil vysokého věku a rozloučil se s tímto světem.

Kapitola V.

Jak si vzal Měšek za ženu Doubravku

Když Měšek nastoupil na knížecí stolec,⁴⁷ začal osvědčovat své duševní schopnosti i tělesnou zdatnost a častěji úspěšně napadal okolní národy. Dosud se však zmítal v pohanském poblouznění, protože žil podle svého zvyku se sedmi manželkami. Nakonec požádal o ruku jednu velmi dobrou křesťanku z Čech jménem Doubravka.⁴⁸ Ta se však bránila provdat se za něho, neopustí-li onen zvrácený způsob

Stříbrný denár Měška I. Na aversu motiv kostela s křížem, legenda OCZLTM (zkomolené jméno Misico), na reversu jednoduchý rovnoramenný kříž.

života a neslíbí-li, že se stane křesťanem. Teprve když se zavázal, že se vzdá onoho pohanského zvyku a přijme svátosti křesťanské víry, přijela ta paní do Polska s velikou světskou i církevní družinou. Ale ani tak se s ním nespojila manželským svazkem dříve, dokud se pomalu a důkladně nepřesvědčil o křesťanském způsobu života a závaznosti církevního řádu, nezřekl se pohanského bludu a nepřipojil se k společenství matky církve.⁴⁹

Kapitola VI.

O Boleslavovi I., jemuž se říkalo Slavný nebo Chrabrý

A tak Měšek jako první z polských knížat dosáhl zásluhou věřící manželky milosti křtu. Jemu v dostatečné plnosti stačí k chvále a slávě, že za jeho doby a skrze něho Vycházející z výsosti⁵⁰ navštívil polské panství.⁵¹ Neboť s touto blahoslavenou ženou zplodil (Měšek) slavného Boleslava, který po jeho smrti mužně spravoval zemi a s Boží pomocí dosáhl takové zdatnosti a moci, že svou znamenitostí, smím-li to tak říci, pozlatil celé Polsko.⁵² Kdo by dokázal důstojně vypočítat jeho statečné činy nebo zápasy, které svedl s okolními národy, natož je uložit do spisů na věčnou paměť? Cožpak si Boleslav nepodrobil Moravu i Čechy a nezískal v Praze knížecí stolec a nepřenechal jej

svým zástupcům? Cožpak sám častěji v boji nepřemohl Uhry a nepřipojil celou jejich zem sahající až k Dunaji ke svému panství? Dosud nezkrocené Sasy zkontroloval s tak mohutnou silou, že na řece Sále,⁵³ uprostřed jejich území železným sloupem vyznačil hranice Polska. K čemu je třeba jednotlivě vypočítávat jeho vítězství a triumfy nad nevěřícími kmeny, které, jak známo, rozšlapal svými nohama?⁵⁴ On sám totiž potřel kmeny Selenců,⁵⁵ Pomořanů a Prusů, jež dosud lpěly na svém bezvěrectví, nebo je obrátil na víru a utvrdil je v ní tím, že tam se svolením apoštolského Otce posvětil mnoho kostelů a biskupů, nebo spíše tak jeho prostřednictvím učinil apoštolský Otec. On sám také s velkou úctou přijal blahoslaveného Vojtěcha,⁵⁶ když k němu přišel a při dlouhém putování vytrpěl od svého vzpurného českého lidu mnohá bezpráví, a s důvěrou poslouchal jeho kázání i ponaučení. Jakmile však tento budoucí svatý mučedník rozničený ohněm lásky a kazatelskou horlivostí spatřil, že se víra v Polsku již poněkud rozmohla a že svatá církev vzrostla, vydal se neohroženě mezi Prusy a tam dokončil svůj životní zápas⁵⁷ mučednickou smrtí.⁵⁸ Jeho tělo později vykoupil od samotných Prusů Boleslav, když jej vyvážil zlatem, a s náležitou poctou je pochoval v sídelním hradě Hnězdně.⁵⁹ Domníváme se, že by rovněž nemělo vymizet z paměti, že v jeho době přišel ke svatému Vojtěchovi císař Ota Ryšavý kvůli modlitbě a usmíření⁶⁰ a také, aby poznal proslulost slavného Boleslava, jak je o tom možné podrobněji číst v knize o mučednickové utrpení.⁶¹ Boleslav jej přijal s takovou poctou a okázalostí, s jakou se slušelo králi přijmout římského císaře a tak významného hosta. Neboť při císařově příjezdu Boleslav připravil podivuhodné zázraky: především seřadil různé šiky bojovníků, potom na rovinaté planině panovníky na způsob sborů, přičemž jednotlivé šiky od sebe oddělovala pestrobarevná různost šatů. A nebyla to laciná pestrost jen tak nějakých ozdob, nýbrž to nejcennější, co se dá nalézt kdekoliv na světě. V Boleslavově době všichni urození bojovníci a urozené ženy nosili místo lněných nebo vlněných šatů pláště z drahých tkanin. Dokonce ani cenné kožešiny, ač byly nové, se na jeho dvoře nenosily bez podšíťi drahými tkaninami a bez zlatých lemů. Zlato bylo totiž v jeho době všude tak rozšířené jako stříbro, stříbro zase bylo laciné

jako sláma. Když římský císař viděl jeho slávu, moc a bohatství, pln obdivu řekl: „Při koruně mého císařství! To, co vidím, je větší, než co jsem poznal z doslechu.“ Po poradě se svými velmoži přede všemi dodal: „Nehodí se pro tak znamenitého a velikého muže, aby byl nazýván jako jeden z mnoha panovníků knížetem nebo hrabětem, nýbrž aby byl slavnostně povýšen na královský trůn a ověnčen diadémem.“ A vzal císařský diadém ze své hlavy, položil ho na Boleslavovu hlavu na znamení přátelství a na vítěznou korouhev mu dal darem hřeb z kříže Páně s kopím svatého Mauricia.⁶² Za to mu Boleslav daroval paži svatého Vojtěcha. Ten den je navzájem spojila tak veliká úcta, že jej císař ustavil bratrem a spolupracovníkem císařství a nazval ho přítelem a spojencem římského národa. Kromě toho také předal Boleslavovi a jeho nástupcům veškerou moc, jaká při udílení církevních hodností příslušela císařství v polském království nebo v jiných jím poražených krajinách barbarů nebo v těch, které porazí. Dekret s touto dohodou stvrdil papež Silvestr⁶³ privilegiem svaté římské církve.⁶⁴ Poté co byl Boleslav císařem tak slavně povýšen na krále, osvědčil vrozenou štědrost tím, že po dobu tří dnů svého posvěcení vystrojil královskou a císařskou hostinu a každý den vyměnil všechno nádobí a stolní náčiní a nahradil je různým jiným a mnohem cennějším. Po skončení hostiny přikázal číšníkům a stolníkům shromáždit ze všech stolů zlaté a stříbrné nádobí za poslední tři dny, neboť tam žádné dřevěné nebylo, zejména číše a poháry, mísy a podnosy a rohové nálevky a dát je císaři, nikoli jako daň od panovníka, nýbrž aby jej uctil. Stejně tak rozkázal komorníkům přinést rozprostřené ubrusy a záclony, koberce, pokrývky, ubrousky, ručníky a vše, co bylo určené k prostírání, a odnést to do císařovy komnaty. Kromě toho mu dal také mnoho jiných nádob, hlavně zlatých a stříbrných rozmanitého provedení, různobarevné pláště, šperky dosud nevídaného druhu, drahé kameny a toho všeho mu dal tolik, že císař považoval takové dary za zázrak. Jednotlivá jeho knížata obdaroval tak okázale, že z lidí, kteří mu byli přátelsky nakloněni, učinil své nejlepší přátele. Avšak kdo by mohl vypočítat, kolik a jaké dary dal předním mužům, protože skoro nikdo z jeho osobní služby neodešel neobdarován. Rozradostněný císař se poté s velkými dary vrátil

- 36 Původ této historiky se obvykle hledá v dolním Porýní a nepřímo spojuje s manželkou Měška II. Richezou, což by naznačovalo, že nebyla součástí piastovského mýtu a že jej doplnila až někdy později, snad za prvního polského království, tedy po roce 1025.
- 37 SALLUSTIUS, *Spiknutí Catilinovo* 5, 2. Citace z tohoto spisu stejně jako z *Války s Jugurthou* se v Gallově kronice objevují dosti často.
- 38 Obdobným způsobem se Gallus rozepsal také o synovi Boleslava II. Smělého Měškovi (I, 29) a shodné motivy dále rozvedl v pasážích věnovaných mládí Boleslava III. Křivoústého (II, 10–15).
- 39 Lešek nebo také Leštík (*Lestik*), druhý legendární kníže.
- 40 Zeměmysl (*Semimisl* nebo *Zemimisl*), třetí a poslední legendární piastovský kníže.
- 41 Polská literatura s jistými rozpaky připouští, že Měšek skutečně mohl užívat jiné jméno, a to do svých postřizín v sedmi letech.
- 42 Jako pohan byl „slepý“ ve víře.
- 43 Zmínka o zvyklostech (*ex consuetudine plaudentibus*) naznačuje, že pisatel zachytil jemu neznámý obyčej. V obdobném smyslu se v polovině 13. století vyjádřil autor legendy o svatém Stanislavovi, když zdůraznil, že si Slované vzdávají úctu pohanskými písněmi, potleskem a vzájemnými přitipky.
- 44 Est 9, 22.
- 45 Žd 11, 3; Ř 1, 20.
- 46 Ve smyslu „nepředbíhejme běh událostí“.
- 47 Literatura uvažuje o roce 960, první spolehlivá zmínka Widukinda z Corvey se hlásí k roku 963, Měšek vládl do roku 992.
- 48 Dcera českého knížete Boleslava I., manželka knížete Měška od roku 965. Tento sňatek dočasně sblížil přemyslovskou a piastovskou dynastii a sama Doubravka schrála významnou roli při šíření křesťanství v Polsku, čímž si vysloužila pochvalnou zmínku Dětmara Merseburského (DĚTMAR, *Kronika* IV, 55–56). Zemřela roku 977 a pozdější tradice jí připsala založení některých kostelů v Poznani a Hnězdně i přímý podíl na vzniku prvního polského biskupství v Poznani roku 968.
- 49 Měškův křest se zpravidla klade k roku 966.
- 50 L 1, 78.
- 51 Doslovně *regnum Polonie*.
- 52 Boleslav I. Chrabrý se narodil roku 966 nebo 967, byl synem knížete Měška I. a jeho první manželky Přemyslovny Doubravky. Moci se chopil po otcově smrti v roce 992, vzápětí vyhnal ze země macechu Odu i své polobratry. V roce 995 se sblížil se Slavníkovcem Soběslavem a následujícího roku nabídl azyll biskupu Vojtěchovi a jeho bratru Radimovi. Roku 1000 přivítal v Hnězdně císaře Otu III., o dvě léta později však vypověděl poslušnost Otovu nástupci Jindřichovi a v následujících válkách obsadil Milčansko, Lužici, Moravu a nakrátko také Čechy. Dlouhé nepřátelství ukončil teprve mír, který byl uzavřen v Budyšině 30. ledna roku 1018. Nedlouho před svou smrtí 17. června roku 1025 se nechal v Hnězdně korunovat.
- 53 Řeka Sála (Saale) protéká Bavorskem, Durynskem, Saskem-Anhaltskem a tvoří po Vltavě nejvýznamnější labský přítok.
- 54 Např. D 7, 6 a 14 či J 39, 15 – u Galla se tento výraz objevuje dosti často.
- 55 Snad Slované v dolním Poodří. Bohumil Ryba překládá jako Šlesvicko (*Čtení ze starých kronik a legend*, Praha 1974, s. 93). Dále viz také prolog první knihy.
- 56 Syn Slavníka z rodu Slavníkovců a Střezislavy, narozen okolo roku 955. Mezi léty 972 a 981 se vzdělával v magdeburské katedrální škole pod vedením arcibiskupa Adalberta, jehož jméno přijal při biřmování. Roku 982 byl zvolen pražským biskupem, ovšem pro spory s předáky odešel roku 988 z Čech, posléze se souhlasem papeže vstoupil do aventinského kláštera v Římě, odkud si jej roku 992 vyžádal český kníže Boleslav II. Po dvou letech se pro nové spory s předáky vrátil do Říma, zemřel na misijní cestě mezi Prusy.
- 57 2 Tm 4, 7.
- 58 Podle legendární tradice v pátek 23. dubna roku 997.
- 59 Gallus sice výslovně uvádí, že Vojtěchovy ostatky byly uloženy v Hnězdně již jako církevní metropoli (*in Gneznen metropoli*), nicméně zdejší arcibiskupství bylo zřízeno o něco později, za návštěvy císaře Oty III. v roce 1000.
- 60 Mínen římsko-německý císař Ota III. (983–1002), jenž se roku 1000 setkal v Hnězdně s knížetem Boleslavem Chrabrým a nad ostatky svého přítele biskupa Vojtěcha schválil vznik prvního (hnězdenského) arcibiskupství ve slovanských zemích.
- 61 Odkaz na jednu z Vojtěšských legend, snad (?) *Život svatého Vojtěcha (Nascitur purpureus flos)* z pera Bruna z Querfurtu.
- 62 Replika říšského kopí, kterou nechal zhotovit císař Ota III. jako dar polskému knížeti Boleslavovi. Dnes uložena v Krakově.
- 63 Papež Silvestr II. (Gerbert z Aurillacu) spravoval svatopetrský stolec v letech 999–1003.
- 64 Gallem zmiňované privilegium se nedochovalo.
- 65 Podstatně skromnější vzpomínku věnoval hnězdenským událostem jejich současník, merseburský biskup DĚTMAR (*Kronika* IV, 45), který vyslovil pochybnost, zda nová církevní metropole vznikla podle práva, a zcela zamlčel údajnou korunovaci Boleslava Chrabrého. Není proto vyloučeno, že s odstupem jednoho století písaří Gallus spojil dvě na sobě nezávislé události, hnězdenskou schůzku v roce 1000 a korunovaci roku 1025.
- 66 Jaroslav Moudrý, jemuž Gallus přiznal královský titul (*rex Ruthenorum*), byl velkým knížetem novgorodským a kyjevským, synem Vladimíra Velikého. Narodil se kolem roku 978, zemřel 25. února roku 1054.
- 67 Ž 18, 43.
- 68 Mímeno umění rybolovu.
- 69 Podle tradice se tak stalo 14. srpna roku 1018.
- 70 Proslulá brána byla vystavěna až v roce 1037. Zdá se proto, že Gallus zaměnil tažení Boleslava II. z roku 1076 s výpravou Boleslava I. Chrabrého. Dále viz také I, 23.
- 71 Boleslavův syn Měšek II. Lambert se narodil již v roce 990. Během otcova tažení do Kyjeva byl nejen plnoletý, nýbrž také (od roku 1013) ženatý.
- 72 Boleslav Chrabrý dosadil na kyjevský stolec Svjatopolka, manžela jedné ze svých dcer. Ten se chopil vlády v Kyjevě po smrti bratra Vladimíra I. (1015), vzápětí nechal zavraždit své bratry Borise, Gleba a Svatoslava, za což si vysloužil přídomek Prokletý nebo Zlořečený. Následujícího roku jej porazil novgorodský kníže Jaroslav Moudrý, a přestože s polskou pomocí dobyl Kyjev (1018), byl již o rok později poražen a vyhnán ze země.
- 73 Gallův komentář je v tomto místě poněkud zavádějící. Pečeněhové stáli na polské straně a Polovci pronikli do severního Černomoří až v polovině 11. století.
- 74 Řeka protékající dnes severozápadní Ukrajinou (Ivovskou a volynskou oblastí) a jihovýchodním Polskem. Ve středověku důležitý hraniční tok mezi piastovskými a rurikovskými državami.
- 75 SALLUSTIUS, *Spiknutí Catilinovo* 21, 4 a 60, 7; CAESAR, *Zápisky o válce galské* 2, 25.
- 76 Włocławek v kujavsko-pomořanském vojvodství.
- 77 Giecz v dnešním velkopolském vojvodství.
- 78 Pis 3, 8.
- 79 Patrně bojeschopných mužů, přičemž Gallus rozlišuje mezi lépe vyzbrojenými bojovníky, snad těžkooděnci (*loricati*) a štítonoši (*clipeati*).
- 80 EINHARD, *Život Karla Velikého* 30.
- 81 Doslovně *quelibet de quovis duce videlicet vel comite quereretur*.
- 82 Př 24, 23.
- 83 Gallova chvalořeč se obracela k Boleslavovi III. Křivoústému, jemuž měla připomínat povinnosti spravedlivého vladaře (obdobně I, 13; I, 15; I, 16 a I, 26).
- 84 Asi řeka Bug.
- 85 Doslovně *quod non aqua videbatur ab inferioribus*.
- 86 Zde propůjčování církevních úřadů.
- 87 Boleslav Chrabrý sice dokázal obsadit nebo alespoň kontrolovat řadu sousedních zemí, nicméně ani jedna z nich nebyla sídlem arcibiskupa. Ne zcela jasná poznámka je proto chápána tak, že se Gallus doslechl o misijním arcibiskupovi Brunovi z Querfurtu, který se